

Isaac Asimov

EVADARE

Când Susan Calvin se reîntoarase de pe Hyperbază, Alfred Lanning o aștepta. Bătrânul nu vorbea niciodată de vârsta lui, dar toată lumea știa că trecuse de șaptezeci și cinci de ani. Păstrase totuși mintea ageră și, chiar dacă primise să fie făcut director emerit al cercetărilor, în timp ce Bogert preluase conducerea efectivă, aceasta nu-l împiedica să vină la birou zilnic.

— Cât mai au până pun în funcțiune circuitul Hiperatomic? o întreabă el.

— Nu știu — răspunse Susan Calvin iritată. Nu i-am întrebat.

— Hm. Ar fi bine să se grăbească. Altfel mă tem că le-o ia "Consolidated" înainte. Și ne-o ia și nouă înainte.

— "Consolidated"? Ce amestec au ei?

— După cum știi, nu suntem singurii care avem mașini de calcul. Ale noastre sunt pozitronice — e adevărat — dar asta nu înseamnă că-s mai bune. Robertson a convocat pentru mâine o ședință lărgită în legătură cu această problemă. A așteptat întoarcerea ta.

Robertson — fiul fondatorului firmei "Roboții americani" — își îndreptă nasul ascuțit spre administratorul său general și măru l lui Adam, pe care-l avea foarte proeminent, zvâcnind când spuse:

— Ai cuvântul. Mergi direct la problemă.

Ceea ce administratorul general se grăbi să facă:

— Iată despre ce e vorba. "Consolidated" ne-a făcut luna trecută o propunere ciudată. Au venit la noi cu vreo cinci tone de cifre, ecuații și așa mai departe. Au de rezolvat o problemă și cer concursul Creierului. Condițiile sunt următoarele (le enumeră pe degetele sale groase): Ne oferă o sută de mii, în cazul în care problema nu poate fi rezolvată, dar dacă le spunem ce factori lipsesc. Două sute de mii, în

cazul în care problema e rezolvată, plus costul construcției mașinii respective, plus un sfert din profiturile provenite din toată afacerea. Problema constă în realizarea unei nave interstelare. Robertson se încruntă și toată ființa lui uscățivă împietri:

— În ciuda faptului că au și ei o mașină electronică de calcul. Nu-i așa?

— Este exact ceea ce face ca propunerea lor să nu miroasă a bine. Levver, continuă dumneata!

Abe Levver, așezat în celălalt capăt al mesei, se sculă și-și frecă zgomotos bărbia țepoasă. Surâse:

— Lucrurile stau astfel: "Consolidated" avea o mașină de calcul, dar s-a defectat.

— Ce? Robertson sări în sus.

— Întocmai. S-a defectat! Nimeni nu știe din ce cauză, dar mi-au ajuns la ureche anumite presupuneri, destul de interesante, precum că ei i-au cerut să le rezolve problemele privind o navă interstelară, pornind de la aceleași date pe care ni le-au trimis și nouă, și că mașinăria lor s-a dus dracului. N-au mai rămas decât fiare vechi din ea.

— Ai înțeles, șefule? administratorul general jubila. Ai înțeles? În toată industria nu există nici un grup de cercetători, oricât ar fi el de restrâns, care să nu încerce să rezolve problemele de construcție ale unei mașini care să săvârșească saltul în altă galaxie; "Roboții americani" și "Consolidated" au însă un mare avans datorită superrobotului Creier. Iar acum, când ei au reușit să și-l strice pe al lor, am rămas singuri în frunte. Asta-i toată chestia, explicația vreau să zic. Le trebuie cel puțin șase ani până să construiască un altul, și sunt la pământ, în afară de cazul când izbutesc să-l strice și pe al nostru, dându-i să rezolve aceeași problemă.

Președintele "Roboților americani" își holbă ochii:

— Ei fir'ar să fie...

— Stai puțin, șefule, n-am terminat — făcu un gest larg arătând cu degetul. Lanning, continuă dumneata.

Dr. Alfred Lanning urmărise ședința cu o prefăcută supărare, căci aceasta era reacția lui obișnuită la manevrele care se desfășoară în cadrul imenselor sectoare de vânzare-cumpărare. Neverosimilele sale sprâncene cărunte coborâră și savantul rosti cu o voce uscată:

— Din punct de vedere științific, situația — deși nu pe de-a-ntregul clară — poate fi supusă unui examen inteligent. Problema căilor de comunicație interstelare, în condițiile actuale de dezvoltare ale fizicii este... hm, hm... Încă nelămurită. Subiectul e încă în faza de discuții, iar datele pe care le-a furnizat "Consolidated" mașinii — în ipoteza că sunt aceleași pe care ni le-a dat și nouă — sunt departe de a fi suficiente. Secția noastră de matematică le-a analizat și se pare că "Consolidated" a trimis tot ce-a avut. Materialul cuprinde toate descoperirile făcute până în prezent, pe baza teoriei spațiale a lui Franciacci, și — cel puțin așa pare — toate datele astrofizice și electronice legate de ea. Ceea ce e foarte mult.

Robertson, care îl urmărise îngrijorat, îl întrerupse:

— Să fie prea mult pentru Creier?

Lanning își clătină hotărât capul.

— Nu. După câte știu capacitatea Creierului nu cunoaște limite. Altceva e la mijloc. Intervin legile roboticii. De pildă: Creierul nu poate rezolva nici o problemă care ar presupune primejduirea sau moartea unei ființe umane. În măsura în care depinde de el, o problemă cu o astfel de soluție este de nerezolvat. Dacă i se pune o asemenea problemă și i se dă un ordin foarte strict să o rezolve, creierul care, la urma urmei, nu este decât un robot, se va afla probabil în dilemă neputând nici rezolva problema, nici refuza s-o rezolve. Cam așa ceva trebuie să i se fi întâmplat mașinii celor de la "Consolidated".

Se opri, dar administratorul general îl îndemnă să continue:

— Continuați, dr. Lanning. Explicați-le mai departe, așa cum mi-ați explicat mie.

Lanning strânse din buze și-și imprimă o mișcare ascendentă sprâncenelor sale, privind spre dr. Calvin care ridică pentru prima oară ochii pironiți pe mâinile împreunate cuminiți în poală. Vocea ei era joasă și neutră:

— Natura reacției robotului în fața unei dileme este ciudată — începu ea. Psihologia robotică este o știință în dezvoltare, având încă lacune — v-o pot spune, ca specialist. Totuși putem discuta în termeni calitativi, pentru că, cu toată complexitatea creierului pozitronic al robotului, acesta este totuși făcut de mâna omului, conform valorilor umane. De multe ori în confruntarea sa cu imposibilul, omul reacționează printr-o evadare din realitate: fie refugiindu-se într-o lume iluzorie, fie în beție, sau cedând isteriei, fie aruncându-se în apă. Toate acestea au aceeași semnificație: refuzul sau incapacitatea de a înfrunta situația. La fel și robotul. O dilemă, cât de slabă, îi va deregla jumătate din relee; dacă e gravă îi va arde și distruge ireparabil toate căile creierului său pozitronic.

— Înțeleg — spuse Robertson, care însă nu înțelesese. Dar ce părere ai în legătură cu problema pe care "Consolidated" ne cere s-o rezolvăm?

— Nu există nici un dubiu — spuse dr. Susan Calvin — că această problemă atinge un făgaș interzis. Dar Creierul este mult deosebit de robotul firmei "Consolidated".

— Întocmai, șefule, întocmai — interveni energic administratorul general. Vreau să rețineți lucrul acesta pentru că de el depinde întreaga situație.

Ochii lui Susan Calvin sclipiră îndărătul ochelarilor; apoi psihologul continuă cu răbdare:

— Vedeți, domnule, mașinile firmei "Consolidated", și mai

ales super-gânditorul, au fost construite fără personalitate. La ei, roboții au fost făcuți pe bază de funcționalism, după cum era și firesc, neavând patenturile "Roboților americani" pentru căile emotive ale creierului. "Gânditorul" lor nu e altceva decât o mașină de calcul de nivel superior, și orice dilemă o distruge pe loc. Pe când Creierul, mașina noastră, are o personalitate: a fost înzestrat cu o personalitate de copil. Este un creier prin excelență deductiv, dar se aseamănă unui idiot savant. Nu înțelege prea bine ce face; se mulțumește să facă. Și pentru că e un copil, are o mentalitate mai elastică. Cum s-ar zice, nu ia lucrurile prea în serios. Robopsihologul continuă: Iată ce avem de făcut. Am împărțit datele primite de la "Consolidated" în unități logice. Vom supune creierului aceste unități, cu multă băgare de seamă, una câte una. Când va apărea factorul generator al dilemei, creierul, datorită personalității sale de copil, va ezita. Spiritul său de discernământ nu este matur. Va trece un răstimp perceptibil înainte de a-și da seama că se află în fața unei dileme. Iar în acest interval va respinge automat unitatea — înainte să intre în funcțiune și să i se deregleze căile cerebrale.

Mărul lui Adam din gâtleejul lui Robertson zvâcni:

— Sunteți sigură?

Dr. Calvin își ascunse impaciența.

— Sunt de acord că, în limba curentă, explicația nu-i destul de clară; totuși n-are nici un rost s-o traducem în termeni matematici. Vă asigur că lucrurile stau așa cum v-am spus.

Administratorul sări imediat și continuă cu multă cursivitate:

— Deci, șefule, situația așa stă. Dacă acceptăm oferta putem proceda în felul acesta. Creierul ne va spune în care unitate se află dilema. Pornind de aici, putem descifra în ce constă dilema. Nu-i așa, dr. Bogert? Asta-i toată chestia, și-l

avem la îndemână pe dr. Bogert, care-i cel mai bun matematician din câți există. Putem răspunde firmei "Consolidated" că problema e insolubilă — și-i putem spune de ce — și încasăm o sută de mii de dolari. Mașina lor tot e stricată, pe când a noastră va rămâne intactă. Într-un an, sau poate doi, noi vom construi nava spațială, sau, după cum îi spun alții, motorul hiperatomic. Indiferent de nume, va fi cel mai grozav lucru din lume.

Robertson chicoti și întinse mâna:

— Dați-mi contractul să-l semnez.

Când Susan Calvin păși în hala, păzită cu multă rigoare, în care se afla Creierul, unul din tehnicienii de gardă îl întrebase:

— Dacă o găină și jumătate face într-o zi și jumătate, un ou și jumătate, câte ouă vor face nouă găini în nouă zile?

Iar Creierul tocmai răspundea:

— Cincizeci și patru.

Tehnicianul respectiv spuse altuia:

— Vezi mă, prostule!

Dr. Calvin tuși, și brusc se stârni un curent de energie în toate direcțiile. Psihologul făcu un gest scurt și rămase singură cu Creierul.

Creierul era un glob, înalt de numai un metru, care conținea o atmosferă de heliu, condiționat cu grijă, un strat izolator împotriva vibrațiilor și radiațiilor și, în mijloc, acel complex pozitronic nemaiîntâlnit de căi cerebrale care era Creierul însuși. Restul încăperii era înțesat de niște prelungiri care reprezentau puntea de legătură între Creier și lumea exterioară — adică vocea, mâinile, organele sale de simț.

Calvin întrebă încet:

— Ce mai faci, Creiere?

Creierul avea o voce pițigăiată și răspunse plin de entuziasm:

— Grozav, Miss Susan. Presimt că mă vei întreba ceva ce știu. Totdeauna ții o carte în mână când vii să-mi pui o întrebare.

Susan Calvin surâse blând:

— Ai dreptate, îți voi pune o întrebare, dar nu imediat. E vorba de o problemă complicată, încât ți-o voi da în scris. Dar nu imediat. Vreau mai întâi să stăm de vorbă.

— În regulă. N-am nimic împotriva.

— Uite, Creiere, peste puțin dr. Lanning și dr. Bogert vor veni aici cu problema aceea complicată. Îți vom da datele pe rând, cu încetul, pentru că vreau să fii cu multă băgare de seamă. Îți vom cere să construiești ceva, dacă poți, pe baza acestor date, dar țin să te anunț dinainte că s-ar putea ca soluția să implice... hm, hm... punerea în pericol a unor oameni.

— Ei comedie! exclamația țâșni abia auzită.

— Fii atent. Când ajungem la o foaie în care ți se pare că e ceva care implică primejduirea sau chiar moartea unor oameni, nu-ți pierde cumpătul. Vezi tu, Creiere, în cazul de față, pentru noi nici chiar moartea nu are importanță, nici un fel de importanță. Așa că, atunci când ajungi la foaia aceea, oprește-te și dă-o înapoi — asta-i tot. Ai înțeles?

— Desigur. Dar vai mie! Moartea unor oameni! Vai mie!

— Ascultă, Creiere, cred că vin. Dr. Lanning și dr. Bogert îți vor spune în ce constă problema, și apoi ne apucăm de treabă. Fii băiat cuminte...

Foile fură introduse cu încetul. După fiecare, Creierul se punea în acțiune, lăsând să se audă o șoaptă ciudată ca un chicot înfundat. Apoi tăcea în semn că era gata să primească o nouă foaie. Operația dură multe ore în șir, în care timp Creierul înghiți echivalentul a aproximativ șaptesprezece

volume de fizică matematică.

Pe măsură ce se desfășura munca, riduri apăreau și se adânceau pe fețele celor trei. Lanning respira mârâind ca un leu în cușcă. Bogert începu prin a-și privi gânditor unghiile, apoi și le mănca pe rând, absent. De-abia după ce fu introdusă ultima filă, Calvin, palidă, spuse:

— S-a întâmplat ceva?

Lanning de-abia avu putere să pronunțe cuvintele:

— Nu se poate. Crezi... Crezi că a murit?

— Creiere? Susan Calvin tremura din toate mădularele. Mă auzi, Creiere?

— Poftim? se auzi răspunsul rostit pe un ton absent. Vreți ceva de la mine?

— Soluția...

— A, da! Pot rezolva problema. Pot să vă construiesc și nava numai să-mi dați roboți. O navă grozavă. Îmi trebuie vreo două luni.

— N-ai întâmpinat... nici o dificultate?

— Am pierdut mult timp cu calculele — spuse Creierul.

Dr. Calvin se retrase câțiva pași. Culoarea nu-i revenise încă în obraji străvezii. Le făcu și celorlalți semn s-o urmeze. Când ajunse în biroul ei, spuse:

— Nu pot să înțeleg. Datele pe care le-am primit conțineau, în mod evident, o dilemă, implicau probabil moartea unor oameni. Dacă cumva s-a defectat ceva...

Bogert spuse liniștit:

— De vreme ce mașina vorbește și pricepe ce i se spune, nu poate să fi existat vreo dilemă.

La care psihologul replică imediat:

— Sunt dileme și dileme. Există mai multe căi de evadare. Să presupunem că Creierul a fost doar puțin atins; destul totuși ca să sufere de pe urma decepției de a nu fi putut rezolva problema. Sau să presupunem că intuiește ceva rău, că bâjbâie pe marginea unei prăpăstii, și atunci orice brânci,

cât de mic, îl aruncă în prăpastie.

— Să presupunem — spuse Lanning — că nu e nici o dilemă. Să presupunem că mașina de la "Consolidated" s-a defectat datorită unei alte cauze, sau din motive de ordin pur mecanic.

— Dar chiar așa să fie — insistă Calvin — n-avem voie să riscăm. Ascultați, de acum încolo nimeni n-are voie să-i sufle măcar o vorbă Creierului. Îmi asum eu răspunderea asupra lui.

— Foarte bine, oftă Lanning. Ia-ți dumneata răspunderea. Între timp Creierul va construi nava. Și *dacă* o construiește trebuie să-i facem proba practică. Mormăi ca pentru sine: Și pentru asta ne trebuie oamenii cei mai buni.

Cu o mișcare violentă a mâinii, Michael Donovan își trecu degetele prin păr, fără să ia în seamă că ciuful lui rebel rămânea la fel de dezordonat. Spuse:

— Ne-a venit rândul, Greg. Se spune că nava e gata. Nu prea se știe ce fel de navă e, dar e gata. Hai să mergem, Greg. Să apucăm cârma cât mai repede.

Powell spuse obosit:

— Termină, Mike. Umorel tău miroase a vechi și aerul închis de aici nu-i priște.

— Ascultă — spuse Donovan trecându-și din nou mâna prin păr, fără nici un rezultat. Nu din cauza geniului ăluia de fier și nici din cauza navei lui de tinichea mă necăjesc eu. Ci din pricina concediului care s-a dus dracului și a monotoniei! Pe aici nu vezi nimic decât mustăți și cifre — și încă cifre care nu-mi spun nimic bun. Ah, de ce ne dau tocmai *nouă* o treabă ca asta.

— Pentru că — răspunse blând Powell — nu-i nici o pagubă dacă ne ducem dracului. O.K.! Destinderea. Vine dr.

Lanning.

Apăru Lanning, cu sprâncenele mai înfoiate ca oricând, cu trupul drept și încă plin de viață. Urcă scara împreună cu cei doi și ieși afară, pe terenul unde niște roboți, nesupravegheați de nici un om, construiau în tăcere o navă.

Timbul verbului e impropriu folosit: o construiseră.

Căci Lanning spuse:

— Roboții au isprăvit. Azi nu s-a mișcat nici unul.

— E gata, deci? Complet? întrebă Powell.

— Cum să vă spun eu — Lanning părea încurcat, iar sprâncenele i se împreunară ascunzându-i ochii — pare gata. Nu mai sunt materiale prin jur, iar interiorul e finisat și strălucește de-ți ia ochii.

— Ați fost înăuntru?

— Am intrat și am ieșit numai. Nu-s pilot. E vreunul din voi la curent cu teoria locomotivelor?

Donovan privi spre Powell care îi întoarse privirea. Donovan spuse:

— Mi-am dat licența, domnule, dar la cursul pe care l-am urmat eu nu s-a vorbit nici de motorul hiperatomic, nici de navigație hipercosmică. Doar despre obișnuitele jocuri în trei dimensiuni pentru copii.

Alfred Lanning le aruncă o privire plină de dezaprobare și spuse rece:

— Bine, atunci vom apela la oamenii noștri de la motoare — și dădu să plece.

Powell se luă după el și-l apucă de braț.

— Domnule, nava continuă să fie considerată zonă interzisă?

Bătrânul director ezită și zise frecându-și creasta nasului:

— Presupun că nu. Pentru voi, în orice caz, nu e.

Donovan îl urmări cu ochii până ce acesta dispăru, apoi mormăi ceva scurt și foarte expresiv. Se întoarse spre Powell:

— Mi-ar place să-i fac portretul literar, Greg.

— Ce-ar fi să vii cu mine, Mike?

Interiorul navei era finisat cum nu mai fusese interior de navă vreodată, de asta îți puteai da seama dintr-o singură privire. Nici un pluton din lume, comandat de cel mai strașnic majur, n-ar fi întrecut roboții de lustruit suprafețele podelelor și a pereților. Pereții aveau o nuanță argintie, strălucitoare, pe care nu rămânea nici măcar urma degetelor.

Unghiuri nu existau; pereții, podelele și plafonul lunecau unul într-altul și, în sclipirea metalică a surselor de lumină ascunse, omul uluit își vedea de șase ori chipul.

Culoarul principal aducea cu un tunel îngust în care dădea un șir de camere, toate identice.

Powell spuse:

— Am impresia că mobila e în perete. Sau poate că nu trebuie nici să ședem, nici să dormim.

De-abia în ultima cameră, cea mai apropiată de botul navei, o fereastră în formă de semicerc, cu sticlă perfect transparentă, spărgea monotonia suprafețelor metalice. Sub fereastră nu se afla decât un cadran foarte mare pe care un ac imobil era fixat pe zero.

Donovan spuse:

— la privește! și arată cu degetul singurul cuvânt de pe cadran. Cuvântul era "Parsecs", iar cifrele micuțe din extremitatea stângă a semicercului gradat indicau 1 000 000.

Existau două scaune grele, încăpătoare, necapitonate. Powell se așează delicat pe unul din ele și descoperi că era comod și croit întocmai după formele trupului.

Powell spuse:

— Ei, ce zici?

— Atât cât mă duce pe mine capul, cred că Creierul are febră cerebrală. Hai să ieșim de aici.

— Ești sigur că nu vrei să te mai uiți puțin?

— M-am uitat destul. Am venit, am văzut, mi-ajunge! Părul roșu al lui Donovan se ridicase ca niște sârme în vârful capului. Greg, hai să ieșim de aici. Am demisionat acum cinci secunde și ne aflăm pe o zonă interzisă celor care nu fac parte din personal.

Powell zâmbi, mulțumit de sine, mângâindu-și mustața:

— O.K., Mike, oprește secrețiile de adrenalină care-ți picură în sânge. Și eu m-am temut, dar mi-a trecut.

— Ți-a trecut, hm? Cum de ți-a trecut? Ți-a crescut asigurarea pe viață?

— Mike, nava nu poate zbura.

— De unde știi?

— Am fost prin toată nava, nu?

— Așa se pare.

— Crede-mă pe cuvânt că am fost. Ai văzut tu vreo cabină pentru pilot, în afară de încăperea asta cu fereastră unde nu se află decât manometrul cu "Parsecs"? Ai văzut vreo cârmă?

— Nu.

— Sau vreun motor?

— Sfinte Doamne, nu!

— Ei vezi? Hai să-i dăm de veste lui Lanning.

Se încurcă prin coridoarele care nu se deosebeau cu nimic unele de altele, până ce în sfârșit nimeriră în culoarul îngust care-i conduse spre ieșire.

Donovan încrămeni:

— Tu ai închis ușa, Greg?

— Nici nu m-am atins de ea. Trage de pârghie!

Dar pârghia nu se clinti, deși Donovan se schimbaseră la față din cauza efortului.

Powell spuse:

— Nu văd altă ieșire, pentru caz de pericol. Dacă s-a întâmplat ceva, vor trebui să topească nava ca să ne scoată. Da, și va trebui să așteptăm până și-or da seama că cine știe

ce netot ne-a închis înăuntru — adăugă Donovan disperat.

— Hai înapoi la fereastră. E singurul loc de unde putem fi văzuți.

Dar nu-i văzu nimeni.

În ultima încăpere, prin fereastră, nu se mai vedea albastrul cerului. Suprafața rotunjită devenise neagră și pe ea scria cu litere din stele aurii: Spațiu.

O zdruncinătură puternică îi aruncă pe Powell și pe Donovan în cele două fotolii.

Alfred Lanning o întâlnește pe dr. Calvin chiar în dreptul ușii biroului său. Își aprinde nervos o țigară și o invită înăuntru. Spuse:

— Ei, Susan, lucrurile au mers cam departe, iar Robertson a început să-și piardă răbdarea. Ce faci cu Creierul?

Susan Calvin întinse mâinile.

— N-are nici un rost să ne impacientăm. Creierul valorează mai mult decât întreg beneficiul care ne revine din afacerea asta.

— Bine, dar au trecut două luni de când îi tot pui întrebări! Vocea psihologului era egală, dar nu prevestea nimic bun:

— Ai prefera să te ocupi dumneata de el?

— Nu mă înțelege greșit. Știi ce vreau să spun.

— Da, știu prea bine. Dr. Calvin își frecă mâinile enervată. Nu-i o treabă ușoară. L-am răsfățat și l-am cercetat cu grijă fără să ajung la nici un rezultat. Reacțiile lui nu sunt normale. Răspunsurile pe care le dă sunt uneori ciudate. N-am găsit însă nimic precis, nimic pe care să pot pune mâna. Și știți, până nu descoperim care-i buba, trebuie să fim cu băgare de seamă. Când nici nu te aștepți, cea mai neînsemnată întrebare sau observație îl poate da peste cap... și atunci... Ei da, atunci rămânem cu un Creier care nu ne

mai poate fi de nici un folos. Vreți să se întâmple așa ceva?

— Un lucru e sigur: nu poate încălca prima lege.

— Așa credeam și eu, dar...

— Nici măcar de asta nu ești sigură?

Lanning era profund mirat.

— Nu pot fi sigură de nimic, Alfred.

Deodată se auziră zbârnâind soneriile sistemului de alarmă cu o bruschete înspăimântătoare. Cu un gest spasmodic, ca al unui paralytic, Lanning apăsă pe un buton. Cuvintele șoptite pe care le auzi prin receptor îl înghețară. Spuse:

— Susan... ai auzit că... nava a plecat. Acum jumătate de oră i-am trimis pe Powel și pe Donovan să vadă cum e pe dinăuntru. Trebuie să te duci de îndată la Creier.

Susan Calvin întreabă cu un calm extrem.

— Creiere, ce s-a întâmplat cu nava?

Creierul spuse plin de voioșie:

— Nava pe care am construit-o eu, Miss Susan?

— Întocmai. Ce s-a întâmplat cu ea?

— A, absolut nimic. Cei doi oameni care trebuiau s-o încerce se aflau înăuntru, și, cum toate pregătirile erau gata, i-am dat drumul.

— Oh... aa... foarte bine. Psihologul de-abia avea puterea să respire. Crezi că sunt în siguranță?

— În perfectă siguranță, Miss Susan. Am avut grijă de toate. E o navă grozzzavă.

— Da, Creiere, e într-adevăr grozavă, dar crezi că vor avea de ajuns de mâncare? Se vor simți bine?

— E mâncare din belșug.

— Dar s-ar putea să se sperie, Creiere. Vezi tu, nu se așteptau.

Creierul dădu din cap impacientat.

— Se vor simți foarte bine. Experiența ar trebui să li se pară interesantă.

— Interesantă? În ce fel?

— Atâta tot, interesantă — spuse Creierul șiret.

— Susan — îi șopti Lanning furios — întreabă-l dacă nu cumva s-ar putea ca cei doi să moară. Ar putea muri. Întreabă-l care sunt pericolele la care sunt expuși?

Fața lui Susan Calvin era descompusă de furie.

— Taci! apoi, cu vocea sugrumată, întreabă Creierul: Putem comunica cu nava, nu-i așa, Creiere?

— Ei vă vor auzi dacă îi chemați prin radio. Am avut eu grijă și de asta.

— Mulțumesc. Pentru moment, am terminat.

Odată afară, Lanning izbucni ca turbat:

— Pe-ntreaga Galaxie, Susan, dacă suflă cineva vreun cuvânt, ne-am curățat cu toții. Trebuie să-i aducem înapoi pe nenorociții ăia. De ce nu l-ai întrebat direct dacă nu-s în pericol de moarte?

— Pentru că — răspunse Calvin la marginea răbdării — este exact ceea ce nu am voie să-l întreb. Dacă e un caz de dilemă, atunci e sigur vorba de moarte. Orice aluzie, lipsită de abilitate, îl poate scoate cu totul din uz. Crezi că atunci o să ne fie mai bine? Uite ce trebuie să facem: a spus că putem comunica cu ei, hai să încercăm să le dăm de urmă și să-i întoarcem înapoi. E foarte probabil ca nu ei să conducă nava și nici să poată folosi cârma, ci să fie conduși de Creier de la distanță. Hai, vino!

Trecu o bună bucată de vreme înainte ca Powell să-și vină în fire.

— Mike — spuse el cu buzele înghețate — ai simțit când s-a

schimbat viteza?

Ochii lui Donovan priveau în gol:

— Poftim? Un... Un...

Atunci roșcovanul strânse pumnii, se sculă deodată în picioare cu o energie dementă și-și lipi fața de geamul rece și rotunjit. Nu vedea însă nimic, în afară de stele. Întoarse capul:

— Greg, au dat drumul motorului după ce am intrat în navă. Greg, treaba a fost aranjată dinainte; s-au înțeles cu roboții să ne oblige să verificăm nava în cazul în care ne simt că vrem să refuzăm.

Powell spuse:

— Ce tot îndrugi acolo? Care era rostul să ne trimită pe noi, când nici nu știm să conducem nava? Cum puteau să-și închipuie că o s-o putem întoarce? Nu, nu, nava a plecat singură și aparent fără schimbare de viteză.

Se ridică și măsură podeaua cu pași rari. Pereții de metal răsunară. Spuse cu vocea pierită:

— Mike, ne aflăm în cea mai încurcată situație în care am fost vreodată.

— Mi-ai dat o veste nouă — spuse Donovan plin de amărăciune. Și eu care tocmai mă distram de minune!

Powell nu-l luă în seamă.

— Fără schimbare de viteză, deci nava funcționează pe alt principiu decât cele cunoscute.

— Cunoscute de noi, în orice caz.

— Decât cele cunoscute până în prezent. Motoarele nu au nici o cârmă de mână. Sau poate cârmele au fost făcute în pereți. De aceea și sunt atât de groși.

— Ce tot bodogănești? întrebă Donovan.

— De ce nu ascuți? Am spus că oricare ar fi forța care pune nava în mișcare, totul a fost făcut în pereți, și în așa fel, încât să nu poată fi condusă dinăuntru. Este evident faptul ca nava e condusă de la distanță.

— De cine? De Creier?

— De ce nu?

— Deci crezi că ne vom plimba până când Creierul va binevoi să ne aducă înapoi?

— S-ar putea. În acest caz, nu ne rămâne decât să așteptăm în liniște. Creierul e un robot. Trebuie să respecte prima lege. Nu-i poate pricinui nici un rău unei ființe umane.

Donovan se așează încet.

— Așa crezi tu? Încercă să-și potolească părul cu mâna. Ascultă-mă, toată afacerea asta cu nava astrală a distrus robotul celor de la "Consolidated", și specialiștii spun că din cauză că trecerea dintr-o constelație într-alta e mortală pentru oameni. În care din roboți să ai încredere? După câte știu, robotului nostru i s-au dat aceleași date.

Powell își trăgea mustața fără milă:

— Nu te fă că nu te pricepi în robotică, Mike. Înainte de a fi fizic posibil ca un robot să înceapă măcar să calce prima lege se strică atâtea lucruri într-însul, încât e de mult dat la fiare vechi. Fenomenul are de altfel o explicație foarte simplă.

— Bine, bine. Te rog spune valetului să mă trezească mâine dimineată. Totul mi se pare mult, mult prea simplu ca să-mi bat capul înainte de somnul care-mi reface frumusețea.

— În numele lui Jupiter, Mike, poți să te plângi de ceva? Creierul are grijă de noi. Avem căldură. Lumină. Aer. Nici măcar pornirea n-a fost destul de bruscă să-ți înfoiască părul. În cazul în care părul tău ar fi fost destul de moale ca să se înfoiască.

— Ce spui? Tu ai luat lecții particulare, Greg. Altfel nu se explică cum ai devenit mai optimist decât însăși optimista Pollyanna. Dar ce mâncăm? Ce bem? Unde suntem? Cum ajungem înapoi? Și, în caz de accident, pe unde ieșim? Ce costume cosmice îmbrăcăm? N-am văzut nici o baie și nici vreo instalație sanitară din acelea care intră în noțiunea de baie. Se vede că are grijă de noi — și încă cum!

Vocea care întrerupse tirada lui Donovan nu era a lui Powell. Era a nimănui. Era în aer parcă; o voce de stentor care-i împietri:

— Gregory Powell! Michael Donovan! Gregory Powell! Michael Donovan! RUGĂM TRANSMITEȚI POZIȚIA ÎN CARE VĂ AFLAȚI. DACĂ NAVA E SUB CONDUCEREA VOASTRĂ, RUGĂM REVENIȚI DE ÎNDATĂ LA BAZĂ. GREGORY POWELL! MICHAEL DONOVAN!...

Mesajul fu repetat mecanic, fără întrerupere, cu pauze regulate între cuvinte.

Donovan spuse:

— De unde se aude?

— Nu știu — vocea lui Powell devenise o șoaptă încordată. Dar lumina, de unde vine? Și toate celelalte, de unde vin oare?

— Atunci cum vom răspunde?

Trebuiau să vorbească în pauzele dintre cuvintele mesajului care se repeta la nesfârșit, ca un ecou puternic.

Pereții erau goi — o suprafață metalică goală, netedă și neîntreruptă. Powell spuse:

— Strigă un răspuns.

Ceea ce făcură amândoi. Strigară pe rând câte unul, apoi în cor:

— Nu cunoaștem poziția. Nava nu e sub conducerea noastră! Situație-disperată!

Își irosiră vocile zadarnic. Propozițiunile scurte, telegrafice, se întretaiau și se suprapuneau într-un talmeș-balmeș asurzitor, în timp ce vocea rece și impasibilă repeta, repeta într-una aceleași cuvinte.

— Nu ne aud — spuse Donovan cu respirația tăiată. Nu există transmițător, ci doar receptor. Ochii săi rămăseseră pironiți pe o pată găsită din întâmplare pe un perete.

Cu încetul vocea venită dinafară scăzu și se pierdu. Când se auzi ca o șoaptă mai strigară o dată și strigară din nou

până când nu se mai auzi deloc.

Cam la un sfert de oră după aceea, Powell, stors de vlagă rosti:

— Hai să mai cercetăm o dată nava. Pe undeva trebuie să găsim ceva de mâncare. Nu părea animat de speranțe, ci mai degrabă resemnat.

În coridor se despărțiră, unul o luă la dreapta iar celălalt la stânga. Fiecare îl putea urmări pe celălalt după zgomotul pașilor; se întâlniră întâmplător, se priviră, apoi își urmară calea.

Cercetările lui Powell luară brusc sfârșit. În aceeași clipă auzi vocea lui Donovan răsunând voioasă:

— Ei, Greg — urlă acesta — știi că nava are instalație de apă. Cum de n-am descoperit-o până acum?

De-abia cinci minute mai târziu îl găsi pe Powell și-i spuse:

— Totuși nu sunt dușuri... dar se opri la jumătatea frazei. Mâncare — murmură el fericit.

Peretele era dat în lături și spațiul din interiorul său era împărțit prin două rafturi. Pe cel de sus erau îngrămădite o mulțime de cutii de conserve de diferite forme și mărimi, fără etichete însă. Cutiile de conserve aflate pe raftul de jos erau toate la fel. Donovan simți în dreptul gleznelor un curent rece, ceea ce-l făcu să-și dea seama că exista o instalație frigorifică.

— Cum... cum...

— Mai-nainte nu le-am văzut — explică laconic Powell — dar cum am intrat pe ușă, secțiunea asta a peretelui s-a dat în lături.

Începuse să mănânce. Conserva era din cele care se încălzeau automat, iar în interior cutia era prevăzută cu o lingură. Aburi fierbinți, mirosind a fasole fiartă, umpleau încăperea.

— Ia o cutie, Mike!

Donovan ezită:

— Care-i meniul?

— De unde vrei să știi! Te pomenești că ești mofturos?

— Nu-s, dar totdeauna, pe toate navele am avut parte de fasole. Aș prefera orice altceva.

Rămase cu mâna întinsă o clipă nehotărât, apoi în cele din urmă alese o cutie eliptică, strălucitoare și turtită, care după formă te făcea să bănuiești că înăuntru conținea somon sau o altă bunătate rafinată asemănătoare. O deschise apăsând ușor cu degetul.

— Fasole! urlă Donovan, și porni să caute altă cutie.

Powell îl prinse din urmă de cureaua pantalonilor.

— Mai bine mănânc-o, băiete. Provizia de alimente e limitată și cine știe pentru cât amar de vreme trebuie să ne ajungă.

Donovan reveni bodogănind:

— Asta-i tot ce avem? Fasole?

— Se prea poate.

— Da' pe raftul de jos, ce-i?

— Lapte.

— Doar lapte? strigă Donovan ofensat.

— Așa se pare.

Prânzul compus din fasole și lapte se desfășură în tăcere; când plecară peretele reveni la loc întregind din nou suprafața metalică. Powell oftă:

— Totu-i automat. Totul, totul. În viața mea nu m-am simțit mai neputincios. Unde-i instalația de apă de care vorbeai?

— Chiar aici. Nici asta n-am văzut-o când am trecut prima oară.

Cincisprezece minute mai târziu se aflau în camera cu fereastră, privind-se unul pe altul, instalați în cele două scaune.

Powell își aruncă ochii asupra manometrului, pe care scria în continuare "Parsecs", cifrele se terminau tot cu 1 000 000,

iar acul rămăsese fixat tot la zero.

În birourile conducerii firmei "Roboții americani", Alfred Lanning spuse obosit:

— Nu răspund. I-am căutat pe toate lungimile de undă, publice și private, codificate, directe, chiar și pe noile unde supersonice recent descoperite. Creierul tot nu vrea să spună nimic? Întrebarea era la adresa doctorului Calvin.

— Nu îi place să vorbească despre acest subiect — răspunse ea cu emfază. Spune că ei ne aud... și când insist, devine... Cum să spun? Se indispune. Și nu e bine. Cine a mai auzit ca un robot să fie indispus?

— Poate ne spui care este părerea ta, Susan — spuse Bogert.

— Iată ce cred. Recunoaște că el singur conduce nava. Este cât se poate de optimist în privința securității celor doi, dar nu vrea să dea detalii. Iar eu nu îndrăznesc să insist. Cauza tulburării pare să fie în legătură cu saltul interstelar. Când am adus vorba despre asta, Creierul pur și simplu mi-a râs în față. A mai avut și alte reacții nu tocmai normale, aceasta însă se aseamănă cel mai mult cu o reacție anormală. Îi privi pe ceilalți, apoi continuă: Mă refer la isterie. Am schimbat imediat subiectul discuției și sper să nu-i fi pricinuit nici o defecțiune, însă am găsit un punct de plecare. Știu ce e de făcut când e vorba de isterie. Dați-mi douăsprezece ore! Dacă îl pot readuce la normal, nava se va reîntoarce.

Bogert intră în panică:

— Saltul interstelar!

— Ce s-a-ntâmplat? întrebare speriați Calvin și Lanning în același timp.

— Rezultatele calculelor pentru motorul hiperatomic, pe care mi le-a dat Creierul! Ascultați!... mi-am adus aminte de

ceva.

Și plecă grăbit.

Lanning îl urmări cu privirea. Apoi către Calvin:

— Du-te, Susan, și încearcă să obții un rezultat.

Două ore mai târziu, Bogert perora cu însuflețire:

— Îți spun eu, Lanning, asta e. Saltul interstelar nu se face instantaneu, de vreme ce viteza luminii nu este infinită. Viața nu rezistă... *materia și energia* nu pot exista ca atare în timpul trecerii de la o constelație la alta. Nu-mi dau seama ce se poate întâmpla, dar așa stau lucrurile. Iată dilema care a distrus robotul firmei "Consolidated".

Donovan se simțea tot atât de speriat pe cât arăta.

— Au trecut doar cinci zile?

— Doar cinci zile. Sunt sigur.

Donovan privi nenorocit în jurul său. Prin fereastră, stelele i se păreau familiare, dar nespuse de indifferente. Pereții, reci la pipăit; lumina, care se aprinsese din nou, mult prea strălucitoare; acul manometrului se încăpățâna să rămână la zero; și Donovan nu putea scăpa de gustul conservelor de fasole.

Spuse îmbufnat:

— Aș face o baie.

Powell îi aruncă o privire și-i răspunse:

— Și eu. Nu trebuie să-ți faci complexe, căci în afară de cazul în care vrei să te îmbăiezi în lapte și să rabzi de sete...

— Mă tem că oricum de sete tot o să răbdăm. Greg, unde crezi că se va isprăvi călătoria noastră hiperatomică?

— Poate-mi spui tu. Poate vom continua să zburăm. Sau

poate vom ajunge undeva. Sau, cel puțin, praful care va rămâne de pe urma scheletelor noastre — oare nu moartea noastră este cauza primordială a dereglării Creierului?

Donovan rosti următoarele cu spatele către Powell:

— Greg, m-am gândit bine. Am o stare destul de proastă. Aici n-ai mare lucru de făcut — măsoară podelele în lung și-n lat și vorbești cu tine însuși. Cunoști tu poveștile despre indivizii care au înnebunit în Cosmos. Își pierd mințile cu mult înainte de a muri de foame. Nu știu, Greg, dar, de când s-a reaprins lumina, am o stare foarte ciudată.

Urmă o tăcere după care vocea lui Powell de-abia se auzi.

— Și eu la fel. Ce simți?

Fața roșcovanului se întoarce spre el:

— Am o senzație ciudată pe dinăuntru. Parcă-mi zvâcnește totul, toate sunt încordate. Îmi vine greu să respir, nu pot sta locului.

— Îhî. Simți ca un fel de vibrații?

— Adică cum?

— Așează-te o clipă și ascultă. Nu se aud, dar se simt; e ca și când ceva ar zvâcni undeva și o dată cu aceasta zvâcnește întreaga navă, cu noi cu tot. Ascultă...

— Da... da... Ce poate fi, Greg? Noi să fim oare?

— S-ar putea... Powell își mângâie mustața — sau probabil motoarele navei. Poate se pregătesc.

— Pentru ce?

— Pentru saltul interstelar. Se apropie și dracu mai știe cum va fi.

Donovan rămase pe gânduri. Apoi spuse revoltat:

— Dacă trebuie, trebuie. Dar aș vrea să putem face ceva. Mi se pare umilitor să fim obligați să așteptăm cu brațele încrucișate.

Cam la vreo oră după acest dialog, Powell își privi mâna care se odihnea pe brațul de metal al scaunului și spuse cu un calm de gheață:

— Pune mâna pe perete, Mike.

Mike execută ordinul și declară:

— Îl simt cum vibrează, Greg.

Până și stelele dădeau impresia că tremură. Părea că o mașină uriașă își aduna toți caii-putere, genera și acumula energie cât mai multă, pregătindu-se pentru un salt imens, duduind din străfunduri.

Totul se petrecea cu iuțeala și cu durerea unui junghi. Powell împietri și fu pe jumătate aruncat din scaun. Îl zări pe Donovan, apoi nu mai văzu nimic, în timp ce în urechi tipătul slab al acestuia dăinui o clipă, apoi se stinse. Simți ceva chircindu-se înăuntrul său și încercă să dea în lături cearșaful de gheață care-l înfășură.

Ceva se sparse și se învărti într-o strălucire fulguită de lumină și durere. Cădea,

... și se învărtea

... și cădea, cu capul înainte

... într-o mare tăcere.

Murise!

Intrase într-o lume fără de mișcare și fără de simțire. O lume în care își păstrase o conștiință nesimțitoare, învăluită în ceață, conștiința întunericului, a tăcerii și a unei lupte informe.

Și, mai ales, conștiința eternității.

Eul său devenise un firicel de ață albă, înghețat și speriat. Apoi cuvintele ajunseră până la el, onctuoase și sonore, tunând ca o spumă de sunete:

— În timpul din urmă, v-ați simțit mai bine în coșciugul dumneavoastră? De ce nu încercați sicriile extensibile Morbid M. Cadaver? Sunt științific concepute spre a se modela după formele trupului dumneavoastră și conțin vitamina B₁. Folosiți sicriile Cadaver — sunt cele mai confortabile. Nu uitați -moartea — durează — o — veșnicie!

Nu era chiar sunet, dar orice ar fi fost, dispăru ca un

hârâit ce se îndepărtează.

Ața albă care putea fi Powell se agită inutil în eonii lipsiți de substanță ai timpului din jurul lui, apoi se răsuci la strigătul sfâșietor al unor sute de milioane de stafii, al unor sute de milioane de voci de soprano care cântau crescendo o melodie:

*„Voi fi fericit când vei muri, mă secătură, mă.
Voi fi fericit când vei muri, mă secătură, mă.
Voi fi fericit...”*

Zgomotul violent crescuse în spirală atingând, apoi depășind zona supersunetelor pe care urechea nu le mai înregistra...

Ața albă mai zvâcni o dată, apoi rămase întinsă și nemișcată...

Vocile ce se auzeau erau obișnuite și multe. Parcă vorbea o mulțime; o mulțime ca un vârtej ce trecea pe lângă el și peste el repede, tot înainte, și în urma căreia rămâneau frânturi de vorbe.

— Ce ți-au făcut, băietel! Arăți de parc-ai fi bătut...

— ...un foc năprasnic, bănuiesc, dar am auzit de unul...

— ...m-am îndreptat spre Paradis, dar bătrânul Sfânt Petru...

— ...la asta am eu niște pile. Am făcut multe afaceri cu el...

— Hai, Sam, vino pe aici...

— Ai un muștiuc? Belzebut spune că...

— Tot înainte, drăcușorule? Am întâlnire cu Sa...

Și peste întreaga hărmălaie dominând-o se auzea un răcnet ca de stentor:

— GRĂBIȚI-VĂ! GRĂBIȚI-VĂ! GRĂBIȚI-VĂ! Struniți-vă oasele, nu ne faceți să așteptăm, mai sunt mulți la coadă. Pregătiți certificatele și controlați dacă au parafa Sfântului Petru. Fiți atenți să nu greșiți poarta care v-a fost indicată. E foc destul pentru toată lumea. Ei, tu, de acolo. TU ĂL DE

JOS. STAI LA RÂND, ALTFEL...

Ața albă în care se transformase Powell se retrase în fața strigătului ce înainta, simțind împunsătura degetului întins spre ea. Totul sări în aer, iar în urma exploziei nu rămase decât un curcubeu de sunete, care se desfăcea în fragmente ce picurau pe un creier dureros.

Powell se afla din nou pe scaun. Tremura tot.

Ochii lui Donovan erau larg deschiși, lăsând să se vadă două bile albastre ieșite în afară.

— Greg — murmură el cu un hohot ce semăna cu plânsul — ai fost mort?

— Am... am simțit că sunt mort.

Nu-și mai recunoștea propria lui voce.

Se putea observa că pe Donovan îl deprimase eșecul încercării lui de a sta în picioare.

— Oare acum suntem vii? Sau mai continuă?...

— Simt... simt că sunt viu — aceeași voce răgușită. Powell întreabă cu prudență: Ai... ai auzit ceva când... când erai mort?

Donovan stătu o clipă pe gânduri, apoi dădu încet din cap:

— Dar tu?

— Da. Ai auzit ceva despre coșciuge... apoi niște femei cântând... și coada de la intrare în iad? Ai auzit?

Donovan dădu iar din cap:

— Numai o singură voce.

— Tare?

— Nu. Încet. Dar aspră ca zgomotul pe care-l face pila când îți pilești unghiile. Era o predică. O predică despre focul iadului. Vorbea despre torturile care... mă rog, știi tu. Am auzit o dată în viață o predică asemănătoare.

Transpira.

Își dădură seama că prin fereastră pătrundea lumina solară. Era o lumină slabă, dar albă-albăstruie, iar îndepărtatul bob de mazăre strălucitor de la care venea nu era bătrânul Soare.

Powell arată manometrul cu degetul. Acul se fixase, țeapăn și mândru, în dreptul liniuței subțiri ca firul de păr deasupra căruia scria 300 000 parseci.

Powell spuse:

— Mike, dacă-i așa, înseamnă că probabil am ieșit din Galaxie.

Donovan spuse:

— Formidabil! Greg! Atunci suntem primii oameni care au ieșit din sistemul solar.

— Da! Întocmai. Am evadat din sistemul solar, am evadat din Galaxie. Mike, această navă este răspunsul. Ea înseamnă libertate pentru întreaga omenire, libertatea de a cuprinde toate stelele care există, milioane și miliarde de stele. Apoi căzu ca din nori revenind la realitate. Dar cum ne întoarcem, Mike?

Donovan zâmbi enigmatic:

— N-avea nici o grijă. Nava ne-a adus aici, tot nava ne va duce înapoi. Eu mai vreau fasole.

— Dar, Mike... stai puțin, Mike. Dacă la întoarcere se întâmplă ca la venire...

Donovan se opri înainte de a se fi ridicat în picioare și se așeză din nou greoi pe scaun.

Powell continuă:

— Va trebui să... să murim iarăși, Mike.

— Ce să faci! oftă Donovan. Dacă trebuie, trebuie. Cel puțin știm că nu durează o veșnicie... nu tocmai o veșnicie.

Susan Calvin începuse să vorbească rar. De șase ore, încet

și cu răbdare, încercase în fel și chip să scoată ceva de la Creier. În zadar. Era obosită de repetiții, obosită de ocolișuri, obosită de toate.

— Ascultă, Creiere, mai vreau să-mi spui ceva. Fă un efort și răspunde-mi cât se poate de simplu. Știi exact cum se va executa saltul interstelar? Vreau să spun, o să-i trimită foarte departe?

— Atât de departe până unde vor voi, Miss Susan.

— Și ce vor vedea de partea cealaltă?

— Stele și chestii de astea. Ce altceva să vadă?

Susan lăsă să-i scape întrebarea:

— Deci vor fi vii?

— Se-nțelege!

— Nu vor păți nimic în timpul saltului interstelar?

Văzând că robotul tace, dr. Calvin îngheță. Asta era! Pusese degetul pe rană.

— Creiere — îl rugă ea pierită — Creiere, mă auzi?

Răspunsul se auzi încetișor, tremurat. Creierul spuse:

— Trebuie să răspund? La întrebarea în legătură cu saltul?

— Dacă nu vrei, nu trebuie. Dar m-ar interesa, însă numai în cazul în care vrei să răspunzi.

Susan Calvin încerca să pară veselă.

— Oooo! strici totul.

Psihologul sări deodată în picioare, cu fața iluminată.

— Doamne! murmură ea, Doamne!

Și dintr-o dată, tensiunea în care trăise ceas de ceas, zile în șir dispăru. De-abia mai târziu îi spuse lui Lanning:

— Te asigur că totul merge bine. Nu, acum lăsați-mă în pace. Nava se va întoarce și va aduce oamenii întregi și nevătămați, iar eu vreau să mă odihnesc. Trebuie să mă odihnesc. Acum plecați.

Nava se întoarse pe Pământ fără nici un zgomot, la fel cum plecase. Ateriză în exact același loc și ușa se deschise. Cei doi oameni care ieșiră din navă pășiră cu atenție, scărpînându-și bărbile nerase de atâta vreme.

Apoi, cel cu părul roșu îngenunchie fără grabă, cucernic și sărută zgomotos cimentul terenului de aterizare.

Dădură în lături mulțimea ce se adunase în jurul lor și făcură cu capul un semn de negație către sanitarii care tocmai coborau din ambulanță, grăbindu-se să le aducă o targă.

Gregory Powell întrebă:

— Unde se găsește cel mai apropiat duș?

Fură conduși de îndată într-acolo.

Apoi se adunară cu toții în jurul unei mese. Fu convocată o ședință plenară, la care participară toate mințile luminate ale firmei "Roboții americani".

Powell și Donovan își povestiră colorat și pe îndelete uluitoarea lor poveste.

După ce terminară, urmă o tăcere pe care o întrerupse Susan Calvin. În cele câteva zile care trecuseră își recăpătase calmul ei rece și oarecum acid — totuși se simțea că e puțin încurcată.

— La drept vorbind — spuse — totul s-a întâmplat din vina mea. Când am expus problema Creierului — sper că vă amintiți cu toții — am insistat mult ca să i se imprime cât mai bine comanda de a respinge oricare dată care ar putea da naștere unei dileme. Cu această intenție i-am spus ceva care suna cam astfel: Nu te neliniști dacă vreun calcul implică moartea unui om. În cazul de față nu contează. Dă foaia înapoi și uită.

— Hm — spuse Lanning. Ce s-a întâmplat mai departe?

— Ceea ce era de așteptat. Când Creierul a ajuns la calcularea ecuației lungimii intervalului minim al saltului interstelar, și-a dat seama că rezultatul implica moartea. La acest calcul a sărit în aer robotul de la "Consolidated". Eu însă diminueasem importanța morții, fără însă s-o anihilez, căci legea 1 nu poate fi încălcată, așa încât Creierul a mai analizat o dată ecuația și a putut constata că, după efectuarea saltului, oamenii vor reînvia, întocmai cum materia din care e făcută nava și energia care o pune în mișcare vor reveni la starea de mai înainte. Cu alte cuvinte, așa zisa "moarte" va fi doar un fenomen trecător. Ai înțeles?

Privi în jur. Toți cei de față ascultau. Continuă:

— Această constatare îl făcu să primească problema. Nu însă fără să scârțâie. Totuși, deși era vorba de o moarte trecătoare și în ciuda faptului că diminueasem importanța ei, Creierul s-a resimțit și s-a dezechilibrat ușor. I-a crescut simțul umorului — știți, umorul este o evadare, o metodă de evadare parțială din realitate.

Powell și Donovan săriră în picioare.

— Ce? urlă Powell.

Donovan se exprimă mult mai violent decât el.

— Întocmai — spuse Susan Calvin. A avut grijă de voi, v-a ținut în afara pericolului, dar în loc să vă pună o cârmă la îndemână, Creierul, plin de umor, a condus el însuși de la distanță. Ne-ați auzit prin radio, dar n-ați putut răspunde. Alimente ați avut din plin, dar numai fasole și lapte. Apoi ați murit și, ca să spunem așa, v-ați renăscut, dar a făcut în așa fel, încât perioada cât a durat moartea a fost... aa... interesantă. Tare aș vrea să știu cum a procedat. Creierul și-a permis luxul unor glume, dar n-a vrut să vă facă rău.

— N-a vrut să ne facă nici un rău! repetă uluit Donovan. Ah, dacă nemernicul ăsta ar avea cel puțin un gât să i-l sucesc!

Lanning îl potoli cu un gest al mâinii:

— Bine, bine. Dar ce-a fost, chiar dacă n-a fost vesel, a trecut. Ce facem acum?

Bogert spuse calm:

— Bineînțeles că nouă ne revine sarcina de a perfecționa nava interstelară. Trebuie să existe o posibilitate de a crea condiții mai bune în timpul saltului. Și dacă există, noi suntem singura firmă care are un superrobot, la gradul maxim de perfecționare, așa încât numai noi o vom descoperi. Și atunci "Robotii americani" vor săvârși călătoria interstelară, iar umanitatea va putea stăpâni împărăția galaxiilor.

— Dar cum rămâne cu "Consolidated"? întrebă Lanning.

— Aș vrea să vă fac o sugestie — întrerupse brusc Donovan. Aștia au vrut să întindă o cursă "Roboților americani". Noroc că lucrurile n-au ieșit atât de rău cum ar fi vrut dumnealor, și totul s-a sfârșit cu bine, dar intențiile lor n-au fost prea curate. Greg și cu mine ne-am dat seama pe pielea noastră. Doresc un răspuns.

— Ei bine, să le dăm răspunsul. Le trimitem nava și "Roboții americani" vor încasa două sute de mii de dolari, plus costul materialelor. Dar să mai lăsăm Creierul să se distreze puțin, înainte de a-l repara, până când verifică cei de la "Consolidated" nava.

Lanning spuse cu gravitate:

— Mie mi se pare soluția justă și echitabilă.

La care Bogert adăugă cu gândul în altă parte:

— Și în conformitate cu prevederile contractului.